

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTRAS

ĮSAKYMAS DĖL SKAITMENINIO TURINIO KŪRIMO REKOMENDACIJŲ PATVIRTINIMO

2011 m. gegužės 23 d. Nr. JV-384
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu Nr. 933 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijos patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 105-3877), 11 punktu ir Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 493 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 66-2624), bei siekdamas paskatinti kultūros paveldo aktualinimo ir populiarinimo iniciatyvas:

1. T v i r t i n u Skaitmeninio turinio kūrimo rekomendacijas (pridedama);
2. P a v e d u Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai, Lietuvos dailės muziejui ir Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybai parengti bendruosius minimalius reikalavimus skaitmenintiems objektams ir juos aprašantiems metaduomenims;
3. R e k o m e n d u o j u valstybės ir savivaldybės institucijoms, vykdančioms kultūros paveldo kaupimo, saugojimo ir sklaidos funkcijas, vadovaujantis šiomis rekomendacijomis nustatyti skaitmeninio turinio kūrimo tvarką ir vykdyti kultūros paveldo skaitmeninimo ir sklaidos iniciatyvas atsižvelgiant į turimus žmogiškuosius ir finansinius išteklius.

Kultūros ministras

Arūnas Gelūnas

SKAITMENINIO TURINIO KŪRIMO REKOMENDACIJOS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Skaitmeninio turinio kūrimo rekomendacijų (toliau – Rekomendacijos) tikslas – nustatyti skaitmeninio turinio kūrimo ir skaitmeninių kolekcijų organizavimo gaires. Šiame dokumente apibrėžta Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo sistema, skaitmeninės kolekcijos kūrimo tikslas, uždaviniai, skaitmeninimo veiklos organizavimo tvarka, skaitmeninamų objektų atranka, skaitmeninio turinio tvarkymo, ilgalaikio saugojimo ir prieigos standartizavimas, atviros prieigos vartotojams užtikrinimas.

2. Rekomendacijos skirtos apskričių ir savivaldybių teritorijose veikiančioms atminties institucijoms – archyvams, bibliotekoms, muziejams ir kitoms kultūros paveldą saugančioms ir skleidžiančioms institucijoms (toliau – institucija).

3. Rekomendacijos parengtos vadovaujantis Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. nutarimu Nr. 933 (Žin., 2005, Nr. 105-3877) (toliau – Koncepcija), Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 493 (Žin., 2009, Nr. 66-2426) (toliau – Strategija), taip pat CALIMERA sėkmingos veiklos gairėmis bei MINERVA Techninėmis skaitmeninio kultūros turinio kūrimo programų gairėmis (angl. *Technical Guidelines for Digital Cultural Content Creation Programmes*).

4. Šiose Rekomendacijose vartojamos sąvokos:

Metaduomenys – struktūrizuoti skaitmeninius ir skaitmenintus objektus aprašantys duomenys, kurie skirstomi į bendruosius, aprašomuosius, administracinius, turinio ir struktūrinius.

Skaitmeninė kolekcija – organizuotas skaitmeninio turinio rinkinys, informacinių technologijų priemonėmis užtikrinantis ilgalaikį skaitmeninio turinio saugojimą ir prieigą prie jo.

Kitos vartojamos sąvokos atitinka Koncepcijoje, Strategijoje ir kituose teisės aktuose apibrėžtas sąvokas.

II. LIETUVOS KULTŪROS PAVELDO SKAITMENINIMO SISTEMA, SKAITMENINIMO CENTRŲ FUNKCIJOS

5. Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo sistemą sudaro:

5.1. nacionaliniai skaitmeninimo centrai - Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka;

5.2. regioniniai skaitmeninimo centrai:

5.2.1. bibliotekų srityje – apskričių viešosios bibliotekos;

5.2.2. muziejų srityje – Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Lietuvos jūrų muziejus, Šiaulių „Aušros“ muziejus;

5.3. apskričių ir savivaldybių teritorijose veikiančios institucijos, vykdančios kultūros paveldo kaupimo, saugojimo ir sklaidos funkcijas;

5.4. kiti kultūros skaitmeninimo ir sklaidos funkcijas vykdančios juridiniai arba fiziniai asmenys.

6. Nacionaliniai skaitmeninimo centrai yra svarbiausi šalies skaitmeninimo centrai, kurie vykdo šias funkcijas:

6.1. veikia kaip skaitmenintų objektų saugyklos, kaupdami savo ir kitų institucijų sukurtą bei perduotą saugoti skaitmenintą turinį, užtikrindami jo ilgalaikį išsaugojimą;

6.2. užtikrina portalą „epaveldas.lt“ funkcionavimą ir tęstinumą, integruoja į jį institucijų sukurtą skaitmeninę turinį;

6.3. Lietuvos mastu renka duomenis apie institucijose vykdomas skaitmeninio veiklas bei jų poveikį visuomenei, vykdo skaitmeninio būklės ir pokyčių tyrimus;

6.4. kasmet iki sausio 20 d. teikia kultūros ministro įsakymu patvirtintos formos skaitmeninio rezultatų ataskaitas Kultūros ministerijai;

6.5. koordinuoja Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio veiklą šalies mastu, skatina Lietuvos atminties institucijų bendradarbiavimą ir integravimąsi;

6.6. užtikrina skaitmeninio srities žinių ir informacijos sklaidą šalies ir tarptautiniu mastu;

6.7. užtikrina bendrą skaitmeninio turinio kūrimo, saugojimo ir prieigos standartų taikymą atminties institucijose, rengia bendruosius minimalius reikalavimus skaitmenintiems objektams ir juos aprašantiems metaduomenims;

6.8. atlieka kitas nuostatuose apibrėžtas funkcijas.

7. Regioniniai skaitmeninio centrai yra tam tikroje teritorijoje veikiantys skaitmeninio kompetencijos centrai, kurie vykdo šias funkcijas:

7.1. skaitmenina tam tikros teritorijos kultūros paveldo objektus, juos tvarko, saugo ir integruoja juos į vientisą Lietuvos virtualią kultūros paveldo informacijos sistemą;

7.2. vykdo nustatytoje teritorijoje veikiančių savo srities institucijų skaitmeninio veiklą koordinavimo, skaitmeninio specialistų mokymų, metodinės pagalbos teikimo funkcijas;

7.3. esant poreikiui, priima apskričių ir savivaldybių atminties institucijų paraiškas skaitmeninti kultūros paveldo objektus ir pagal galimybes teikia šias pasaugas;

7.4. atlieka kitas nuostatuose apibrėžtas funkcijas.

8. Apskričių ir savivaldybių teritorijose veikiančios institucijos pagal galimybes skaitmenina tam tikros teritorijos kultūros paveldo objektus, juos tvarko ir saugo, bendradarbiaudamos su kitomis institucijomis kuria tam tikros teritorijos skaitmeninę kolekciją ir integruoja jos turinį į vientisą Lietuvos virtualią kultūros paveldo informacijos sistemą.

III. SKAITMENINĖS KOLEKCIJOS KŪRIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

9. Skaitmeninės kolekcijos kūrimo tikslas – bendradarbiaujant tam tikroje teritorijoje veikiančioms institucijoms bei bendruomenės nariams išsaugoti kultūros paveldą, užtikrinti efektyvią jo sklaidą virtualioje erdvėje bei integruoti jį į vientisą Lietuvos virtualią kultūros paveldo informacijos sistemą, sukuriant palankias sąlygas visuomenei susipažinti ir naudoti kultūros paveldą mokslo, savišvietos ir laisvalaikio tikslais.

10. Skaitmeninės kolekcijos kūrimo uždaviniai:

10.1. skaitmeninti kultūros paveldo objektus;

10.2. kaupti, saugoti ir skleisti tam tikros teritorijos skaitmeninius objektus;

10.3. užtikrinti skaitmeninio turinio išsaugojimą arba perdavimą saugojimui į regioninius arba nacionalinius skaitmeninio centrus;

10.4. didinti kultūros paveldo prieinamumą;

10.5. aktualinti kultūros paveldo objektus ir didinti kultūros paveldo matomumą;

10.6. kurti ir teikti vartotojams elektronines paslaugas;

10.7. užtikrinti kuriamo skaitmeninio turinio suderinamumą su nacionaline virtualia kultūros paveldo informacijos sistema „epaveldas.lt“;

10.8. didinti tam tikros teritorijos kultūros bendruomenių glaudų bendradarbiavimą bei skatinti bendruomenių identiteto išlaikymą;

10.9. stiprinti skaitmeninio srities specialistų gebėjimus.

IV. SKAITMENINIO VEIKLOS ORGANIZAVIMO TVARKA

11. Institucijai, planuojančiai kurti skaitmeninę turinį, rekomenduojama:

11.1. įsigyti specialią techninę (skeneris, skaitmeninė kamera, trimatis skaitmeninio įrenginys ar kt.) bei programinę (vaizdų, vaizdo ir garso įrašų įvedimo ir tvarkymo, metaduomenų

kūrimo ir kitos programos) įrangą, atitinkančią skaitmeninamos medžiagos pobūdį. Jeigu institucija minėtos įrangos neturi, ji gali skaitmeninimo paslaugas pirkti arba teikti paraišką atlikti šią paslaugą atitinkamos srities regioniniam arba nacionaliniam skaitmeninimo centrui;

11.2. suformuoti skaitmeninimo srities gebėjimus ir įgūdžius įgijusį personalą. Skaitmeninio turinio kūrimo, saugojimo ir prieigos procedūras turėtų suprasti ne tik už skaitmeninės kolekcijos kūrimą atsakingo institucijos struktūrinio padalinio darbuotojai, bet ir visas institucijos personalas turi mokėti naudotis galutiniu produktu, padėti vartotojams surasti informaciją. Esant poreikiui, institucijos gali kreiptis į skaitmeninimo centrus dėl skaitmeninimo specialistų mokymų;

11.3. suplanuoti skaitmeninės kolekcijos kūrimui ir veiklos tęstinumui užtikrinti pakankamus finansinius išteklius;

11.4. įsteigti už skaitmeninio turinio kūrimą ir valdymą atsakingą struktūrinį padalinį, jo veiklą reglamentuoti institucijos nuostatuose (įstatuose). Šio struktūrinio padalinio veikla turi atitikti institucijos misiją ir / arba derėti su institucijos strateginiu planu.

12. Rekomenduojamos už skaitmeninio turinio kūrimą ir valdymą atsakingo struktūrinio padalinio funkcijos:

12.1. formuoti skaitmeninę kolekciją;

12.2. rinkti, kaupti ir saugoti tam tikros teritorijos skaitmeninį paveldą;

12.3. skaitmeninti, išsaugoti ir skleisti kultūros paveldą;

12.3. skleisti informaciją apie skaitmeninį turinį, konsultuoti ir mokyti gyventojus naudotis skaitmeninės kolekcijos paslaugomis;

12.4. kurti ir teikti skaitmeninės kolekcijos paslaugas specialių poreikių žmonėms (senjorams, neįgaliesiems);

12.5. rengti virtualias parodas;

12.6. atstovauti institucijai nacionaliniuose ir tarptautiniuose skaitmeninimo ir skaitmeninio turinio sklaidos projektuose.

13. Rekomenduojama prieš pradėdant kurti skaitmeninę kolekciją parengti jos nuostatus arba taisykles, kuriose būtų apibrėžti skaitmeninės kolekcijos kūrimo tikslai, pagrindinės funkcijos, tikslinė auditorija, struktūra, skaitmeninimo, skaitmeninio turinio tvarkymo, saugojimo ir sklaidos taisyklės, stebėsenos ir vertinimo tvarka.

14. Siekiant užtikrinti skaitmeninės kolekcijos išsamumą, rekomenduojama institucijai savo veiklą derinti su atitinkamos srities regioniniais skaitmeninimo centrais, bendradarbiauti su kitomis tam tikros teritorijos institucijomis planuojant ir įgyvendinant bendras skaitmeninimo ir skaitmeninio turinio sklaidos iniciatyvas.

V. SKAITMENINAMŲ OBJEKTŲ ATRANKA

15. Prieš atliekant skaitmeninamų objektų atranką, rekomenduojama išsiaiškinti tikslinės auditorijos poreikius, juos apibrėžti ir suplanuoti taip, kad jie būtų patenkinti.

16. Formuojant skaitmeninę kolekciją rekomenduojama atrinkti kultūros objektus (toliau – objektai) pagal iš anksto apibrėžtus atrankos kriterijus. Šie kriterijai turi atitikti skaitmeninės kolekcijos kūrimo tikslus.

17. Bendrieji objektų atrankos kriterijai, apibrėžti Konceptijoje, yra unikalumas, turinys ir vertė, fizinė būklė, amžius. Kiti rekomenduojami objektų atrankos kriterijai:

17.1. objektai, kurių turinys arba autorius yra susijęs su tam tikra teritorija, taip pat kiti svarbūs kultūros paveldo objektai;

17.2. nacionalinėje virtualioje kultūros paveldo informacijos sistemoje „epaveldas.lt“ neatsispindintys objektai;

17.3. objektai, kurių autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos laikotarpis yra pasibaigęs arba gauti raštiški teisių turėtojų sutikimai juos skaitmeninti bei viešinti;

17.4. objektai pagal projektą, kuriuos institucija įgyvendina arba dalyvauja įgyvendinant, pobūdį ir susitarimus;

17.5. tarp vartotojų itin paklausūs objektai;

17.6. objektai, atitinkantys planuojamų virtualių parodų temas.

18. Vadovaujantis institucijos nustatytais objektų atrankos kriterijais, rekomenduojama tam tikram planavimo laikotarpiui institucijoje patvirtinti skaitmeninamų objektų sąrašą ir juo vadovautis. Esant poreikiui, šį sąrašą rekomenduojama papildyti.

19. Sudarant skaitmeninamų objektų sąrašą, rekomenduojama įvertinti atrinktų objektų fizinę būklę, jeigu reikia, numatyti jų restauravimo ir konservavimo darbus.

VI. SKAITMENINIO TURINIO KŪRIMO, SAUGOJIMO IR PRIEIGOS STANDARTIZAVIMAS

20. Siekiant užtikrinti skaitmeninio turinio suderinamumą su kitomis nacionalinėmis ir tarptautinėmis virtualiomis kultūros paveldo informacinėmis sistemomis, taip pat užtikrinti skaitmeninio turinio kokybę, skaitmeninėje kolekcijoje kaupiamų skaitmenintų objektų aprašai, jų metaduomenys, skaitmenintų objektų vaizdai, vaizdo, garso įrašai turi būti parengti vadovaujantis Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2010 m. sausio 7 d. įsakymu Nr. IV-6 „Dėl skaitmeninio turinio kūrimo, saugojimo ir prieigos standartų ir norminių dokumentų sąrašų patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 8-379), taip pat nacionalinių skaitmeninio turinio centrų nustatytais bendraisiais reikalavimais skaitmenintiems objektams ir juos aprašantiems metaduomenims.

21. Rekomenduojama institucijai, vadovaujantis nacionalinių skaitmeninio turinio centrų patvirtintais bendraisiais minimaliais reikalavimais skaitmenintiems objektams ir juos aprašantiems metaduomenims, nustatyti institucijoje kaupiamų ir saugomų skaitmenintų objektų formatus, kopijų skaičių, kokybės parametrus bei jų metaduomenų schemas ir juos dokumentuoti.

22. Siekiant užtikrinti skaitmeninio turinio ilgalaikį naudojimą, institucija turi garantuoti skaitmeninių objektų ir juos aprašančių metaduomenų ilgalaikį saugojimą arba perduoti juos į regioninius arba nacionalinius skaitmeninio turinio centrus ilgalaikiam saugojimui.

23. Vadovaujantis šių rekomendacijų 20 punkte nurodytais teisės aktais, turi būti sukurta skaitmenintų objektų saugykla. Į saugyklą turi būti dedami nustatyti kriterijai atitinkantys skaitmeninti objektai ir su jais susiję metaduomenys, iš kurių, reikalui esant, gali būti daromos kopijos.

VII. SKAITMENINIO TURINIO VIEŠA PRIEIGA IR SKLAIDA

24. Siekiant užtikrinti geresnę prieigą prie kultūros paveldo, turi būti sudarytos prieigos prie šio paveldo internete ir jo sklaidos sąlygos. Rekomenduojama vadovautis šiais skaitmeninio turinio sklaidos internete principais:

- 24.1. aiški ir paprasta informacijos paieška;
- 24.2. interneto svetainės struktūra pritaikyta tikslinės auditorijos poreikiams;
- 24.3. užtikrinta prieiga specialiųjų poreikių žmonėms;
- 24.4. užtikrintas skaitmeninio turinio prieinamumas nepriklausomai nuo vartotojų naudojamų technologijų. Rekomenduojama viešai prieigai skaitmenintus objektus pateikti keliais formatais, numatant galimybes gauti informaciją įvairiomis informacinėmis priemonėmis (kompiuteriais, delninukais ir kitomis technologinėmis priemonėmis);
- 24.5. nuolatinė vartotojų poreikių stebėseną ir analizę;
- 24.6. apibrėžtos skaitmeninio turinio naudojimo taisyklės vartotojams;
- 24.7. suderinamumas su kitomis skaitmeninio turinio informacijos sistemomis. Skaitmeninė kolekcija turi gebėti sąveikauti su nacionaline virtualia kultūros paveldo informacijos sistema „epaveldas.lt“;
- 24.8. intelektinės nuosavybės teisių apsaugos užtikrinimas. Interneto svetainėje kūriniai turi būti viešinami nepažeidžiant Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytų intelektinės nuosavybės teisių apsaugos reikalavimų.

25. Rekomenduojama skaitmeninį turinį skleisti šiomis priemonėmis:

- 25.1. per institucijos skaitmeninto kultūros paveldo duomenų bazės viešas prieigas vidiniame tinkle ir internete;
- 25.2. per institucijos interneto svetainę;

- 25.3. per nacionalinę virtualią kultūros paveldo informacijos sistemą „epaveldas.lt“;
- 25.4. per Europos skaitmeninę biblioteką „europeana.eu“ bei kitų tarptautinių projektų kultūros paveldo skaitmeninimo ir sklaidos projektų informacijos sistemas;
- 25.5. per interneto paieškos sistemas.
- 26. Rekomenduojama skaitmeninį turinį populiarinti šiomis priemonėmis:
 - 26.1. pranešimais ir informacija institucijos interneto svetainėje;
 - 26.2. pranešimais ir publikacijomis periodinėje spaudoje;
 - 26.3. informacija socialiniuose tinkluose;
 - 26.4. virtualių parodų ir kitų skaitmeninimo projektų rengimu;
 - 26.5. bendruomenės įtraukimu į skaitmeninės bibliotekos kūrimą;
 - 26.6. reklama partnerių interneto svetainėse.

VIII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

- 27. Rekomendacijos gali būti keičiamos ir atnaujinamos Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos iniciatyva, atsižvelgiant į skaitmeninimo srityje dirbančių institucijų siūlymus.
-